

Argumentmodellen i brug - udfordring og fortolkning

Henrik Juel

[Teksten her har et andet layout og en let forbedret korrektur, men svarer ellers til mit sidste kapitel i bogen *Hvor er pointen? – kommunikationsfaglige vinkler på argumentation*, Henrik Juel (RED.), Handelshøjskolens Forlag, 2011]

I det følgende bygger jeg videre på den udlægning og nyoversættelse af Toulmins populære, men ofte misforståede argumentmodel, som jeg gennemgik i første kapitel. Jeg vil forsøge at vise, hvordan modellen kan bruges, og hvad det kræver af fortolkning og kontekstforståelse. For selv om Toulmins model er et rigtig godt analyseredskab, så bliver selv den bedste model og analytiker nemt overtrumpet af kreativiteten, forførelsen og perfiditeten i den praktiske, politiske og dagligdags brug af argumenter. Her sætter logikken nemlig ingen grænser...

Toulmins model er altså ikke helt nem at bruge i praksis, heller ikke selv om man dropper den lidt skæve terminologi, som er blevet udbredt på dansk, og i stedet holder sig til Toulmins originale betegnelser – eller eventuelt går med på at bruge mine nye betegnelser, sådan som jeg vil gøre i det følgende. Det kan virke lidt underligt, for grundmodellen synes man måske er ret indlysende. Formuleret lidt gammeldags kan man sige, at det vel bare drejer sig om at finde i en tekst eller tale: To præmisser og en konklusion - og hvor svært kan det være? Nå ja, det hører så også med, at den ene præmis, også kaldet den lille præmis, er noget specifikt, som subsumeres ("indordnes") af den store præmis' regel og derfor leder over til konklusionen. Eller – for nu ikke at tale så meget i de traditionelle "logiske" baner, men fastholde det mere fænomenologisk udgangspunkt, hvor vi iagttager, hvordan det plejer at foregå: at det jo blot drejer sig om, at vi i en argumentation har en pointe, som vi fremsætter begrundelser for, som kan få tilhørerne med på denne, vores pointe. Vi appellerer til nogle påståede "facts" og til "fornuftige" regler eller grundantagelser om sammenhænge i verden, og det skal så vise, at vores pointe er vel underbygget og rigtig.

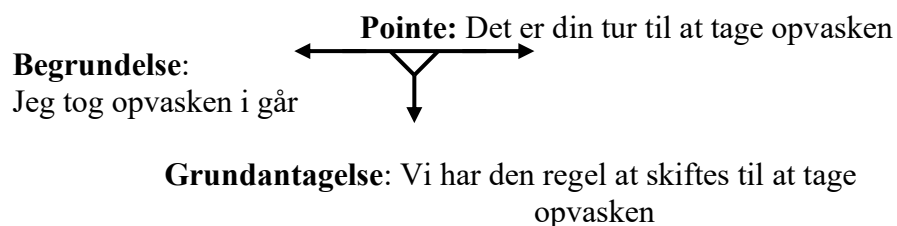
Der er flere grunde til, at det alligevel ofte er lidt vanskeligt straks at kunne se, hvad der foregår i et konkret tilfælde, og hvordan analysemodellen skal udfyldes:

- 1) Normalt bliver ikke alle led udtalt. Nogle gange kun et enkelt led.
- 2) Det er ikke altid sprogligt markeret, hvad der er **pointe**, **begrundelse** eller **grundantagelse**. De eventuelle sproglige markeringer kan tilmed være misvisende i forhold til den samlede betydning og fortolkning af et argument.
- 3) Nogle gange er der stor forskel på de begrundelser, som fremsættes åbenlyst, og de virkelige grunde eller motiver, som er på spil i samtalen og situationen.
- 4) Vi har måske en forventning eller forforståelse om, at der bør findes en og kun en rigtig (logisk) begrundelsessammenhæng i verden, og at det sande, afgørende og konklusive argument så at sige må være til at indse for alle, som det bærende skelet inde i en given sag. Denne forforståelse er filosofisk set tvivlsom, men ikke desto mindre svær at frigøre sig fra - og er ofte uerkendt.

- 5) Ofte er flere af de i princippet tre-leddede argumenter vævet sammen og forudsætter eller medfører andre og flere led. Begrundelser kan selv kræve yderligere begrundelser, pointer kan være led i nye argumenter, grundantagelser behøver ikke være sidste fundament osv. Tilsyneladende ens udsagn kan både være pointe, begrundelse og grundantagelse - i praksis producerer og reagerer vi hurtigt, når det drejer sig om at argumentere, hvorimod den kritiske analyse er langsommelig.
- 6) Argumentation i dagligdag og politik, i levende kommunikation (eller om man vil: "praktisk" argumentation) betjener sig i høj grad af tvetydighed, betydningsglidninger, associationer, ironi og skift af fokus.

Grunde, motiver og hvad vi ikke siger

Som nævnt bliver ikke alt udtalt til daglig. Lad os tage et eksempel med et ungt kærestepar, som for nylig er flyttet sammen, og som, når vi møder dem her, lige har spist aftensmad, hvilket køkkenet bærer en del præg af. Der kunne nu udspille sig en argumentation som følgende, hvor alle pladser er fyldt ud i Toulmins grundmodel, men det ville nok være en sjældenhed:

En sådan eksplicit argumenteren virker pedantisk og næppe fremmende for den gode stemning. "Jeg tog opvasken i går. Vi har den regel at skiftes til at tage opvasken. Så det er din tur til at tage opvasken". Eller man kunne sige det samme i en anden rækkefølge, det er underordnet i forhold til modellen, men stadig vældig pedantisk: "Det er din tur til at tage opvasken, for jeg tog opvasken i går, og vi har den regel at skiftes til at tage opvasken". Eller lige så kedeligt: "Vi har den regel at skiftes til at tage opvasken, så det er din tur til at tage opvasken, for jeg tog opvasken i går".

Langt mere realistisk forekommer det, at den ene part bare siger et par af ovenstående led. Det kan i og for sig være alle tre mulige par, som udsiges eksplicit, og inden for hver parring kan rækkefølgen på de to sætninger også byttes om: "Jeg tog opvasken i går, og vi har den regel at skiftes til at tage opvasken". Budskabet eller pointen er så klar nok, omend den ikke er udtalt direkte. Og i omvendt rækkefølge: "Vi har den regel at skiftes til at tage opvasken, og jeg tog opvasken i går". Begge tilfælde giver den samme mening, nemlig pointen om hvem, der skal tage opvasken, og er faktisk mere sandsynligt forekomne udgaver i det virkelige liv end den meget pedantiske udpensling af alle led.

Tilmed kan vi gå videre og må betragte det som en i og for sig ganske almindeligt forekommende kommunikationssituation, hvis den ene person kun udsiger det ene led, og resten så medforstås i situationen af partneren. De kender jo hinanden

temmelig godt, de bor sammen og har lige spist, så hvad det er for et implicit argument, der bringes i spil, skulle være tydelig nok, selv om der kun siges en af sætningerne:

- A) Det er din tur til at tage opvasken
eller
- B) Jeg tog opvasken i går
eller
- C) Vi har den regel at skiftes til at tage opvasken

For en skuespiller (såvel som for kæresteparret i historien) ville der være muligheder for forskellige betoning og måder at sige en sådan enkeltstående sætning på, så den fik forskellige stemninger og medbetydninger frem, men pointen ville stadig nok være, at den anden skulle tage opvasken.

For en logiker er der derimod ikke meget at stille op med en enkelt sætning som ovenstående: der er jo (tilsyneladende, dvs. for logikeren at se) ikke noget argument. Det kræver en fortolkning at (re)konstruere argumentet i analysen. Jeg sætter parentes ind her i "(re)konstruere", for er det strengt taget ikke først i analysen, vi kan tale om et argument her? Men i oplevelsen af situationen er det næppe svært at fornemme, at der er tale om et forsøg på overtalelse, der finder en form for argumentation sted, der fremføres et "argument" i dagligdags forstand (en begrundelse for at den anden skal gøre noget), også selv om der ikke er et fuldt udfoldet treleddet argument i mere streng forstand.

Subtlt som hverdagssproget også er, så ligger der i dette eksempel også en indfoldet argumentation i den tilsyneladende så enkle og konstaterende sætning "Det er din tur til at tage opvasken". For indbygget i sætningens "din tur" ligger jo en henvisning til, at det også kunne være en andens tur, en henvisning til at vi (bør) skiftes - grundantagelse er så at sige sneget med ind i pointen her. Så snedigt fungerer sproget, og det foregår nemt og hurtigt i det daglige.

Der er nu en lang række modstrategier og mulige modargumenter mod et argument som ovenstående mere eller mindre udfoldede. Modstrategierne er mange, hvad der i situationen vil være rigtigt, mest hensigtsmæssigt, passende osv. vil jo netop afhænge af situationen og deltagerne. Jeg vil blot nævne nogle af de mulige:

Man kan benægte **begrundelsen** (den indikerende eller tilsyneladende faktuelle præmis): "Nej, det var da ikke dig, som tog opvasken i går", eller man kan benægte **grundantagelsen** (det mere generelle eller regelagtige, som forudsættes): "Nej, vi har da overhovedet ikke sådan en fjollet regel". Eller **pointen** "Jeg er slet ikke enig med dig i, at det skulle være min tur". Det er så til at forudse, at der nok skal yderligere argumentation og uddybning til, for at parterne kan nå til enighed. Især den sidste variant synes at kræve noget ekstra, for hvis ellers både begrundelse og grundantagelse er accepteret, synes det at være "ulogisk" at benægte pointen her. Men i virkelighedens verden er meget muligt: man kan jo nægte at høre efter de angivne grunde, eller man kan benægte pointen blot for at drille. Eller man kan anføre særlige omstændigheder eller undtagelser, så som at det netop i dag er min fødselsdag, og så må almindelige regler og logik vige. Eller foreslå man smider al servicen ud i stedet for at vaske op, da det alligevel er grimt. Eller man kan true med vrede over, at det

søde forhold er ved at udvikle sig til noget millimeterdemokrati, osv. - mulighederne er rigtig mange (har jeg hørt).

I situationen vil de fleste nok reagere og argumentere spontant, men Toulmins model kan være en hjælp til at forstå nogle af mulighederne, især i den efterfølgende analyse. Hvis den ene part i opvaskdiskussionen for eksempel siger, at "det vigtigste må vel være, at vi elsker hinanden" så kan man se det som et forsøg på at indføre en ny og mere grundliggende **grundantagelse**. Eller hvis den ene pludselig siger: "Det kan da også være lige meget med den opvask, skal vi ikke hellere bare gå i biografen?" så kan det diskuteres i analysen, om vi nu stadig er inden for samme argument, eller om diskussionen har bevæget sig over i et helt andet argument og emne.

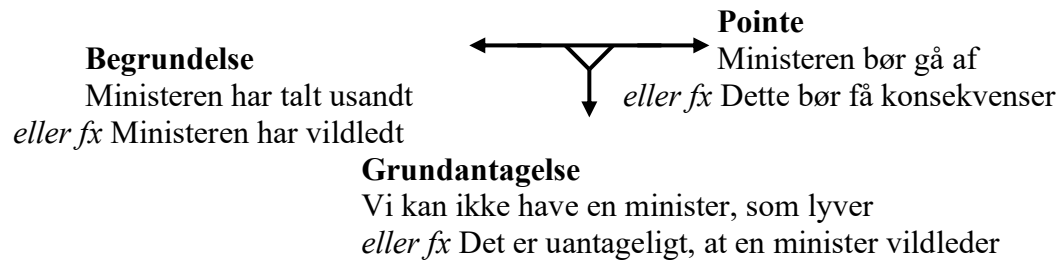
Der kan meget vel være stor forskel på det eksplicit sagte og de dybereliggende motiver. I den ovennævnte diskussion om opvasken var det jo flere steder nærliggende at antage, at deltagerne måske havde motiver, som gik mere i retning af egen magelighed, mæthed og dovenskab end i retning af retfærdighed, fælles bedste og ligeværdighed. Det er den lidt pessimistiske eller egoist-orienterede udlægning. Det kan jo også forekomme, at kæresteparret diskuterer lidt fordækt eller på skrømt på en anden måde, og i virkeligheden har fokus på at gøre det rart for hinanden og hjælpe hinanden, uanset hvis "tur" det er. Måske ender de med at vaske op sammen, anskaffe en opvaskemaskine eller en sort køkkenhjælp. Det sidste kan man så argumentere for er for at hjælpe en indvander i nød eller for at slippe billigt....om de angivne grunde stemmer med de egentlige motiver er igen en fortolkningssag. Det er ikke altid nok at se på det eksplicit sagte. Vi må fortolke på hele situationen og konteksten.

Modellen, forenkling og overblik

Styrken i Toulmins model er dens store anvendelighed. Faktisk kan modellen jo netop bruges langt videre, end Toulmin selv synes at have tænkt i første omgang. Den kan give et godt overblik over mange former for praktisk argumentation, ikke kun i retssale, men også i dagligdagen og i offentlig debat, hvor der ofte er tale om meget ufuldstændig og indirekte argumentation, som ellers kan være vanskelig at bringe på formel.

Som nævnt kan der sagtens være tale om normativ, politisk argumentation, og alt behøver ikke blive udtalt - ja, modellen er måske netop mest egnet til at fremdrage det uudtalte, og lange udtalelser kan kondenseres. Vi fortolker os frem til det væsentlige, som ikke nødvendigvis er den eksakte ordlyd, men det indholdsmæssige, som vi skønner, er på spil: Den præcise sproglige formulering er på en måde ikke så vigtig for analysen, fx om man noterer, at ministeren har talt "usandt" eller har "løjet" eller "vildledt" i en modelopstilling af det prosastykke, som jeg også anførte i første kapitel:

Nu mener jeg jo ikke, at vi kan have en minister siddende, som helt bevidst vildleder befolkningen og forholder folketinget vigtige oplysninger. Og jeg vil påstå, at ministeren har talt usandt i denne sag. Derfor synes jeg, man må drage den konsekvens, at ministeren bør gå af (Opdigtet eksempel, HJ)

For at analysere en sådan tekst skal man altså ikke for enhver pris styre efter at få den eksakte og dermed formelt logisk håndterbare formulering, hvor hvert ord betyder præcis det samme alle steder - det er mere væsentligt set fra et kommunikationsfagligt perspektiv, at man får fat i, hvad der primært er budskabet eller pointen, og hvad det er, der anføres som noget der begrundes, peger på og giver konkret anledning (jfr Toulmins oprindelige term *data*) til at hævde denne pointe. Og hvad det er, der ligger til grund som den norm eller det værdisæt, som skal få os alle sammen til at synes, at det, som her tegnes op, alt sammen lyder ret og rimeligt. Den grundantagelse, som der appelleres til i en argumentation som ovenstående, kan være meget almen: Det kan som her formuleres i retning af "en minister må ikke vildlede Folketinget" men kan også ses som appellerende til en endnu mere grundliggende antagelse: "man må ikke lyve" eller måske "man skal opføre sig ordentligt". Man kan i en analyse blive ved med at forfølge grundantagelserne i dybden, og meget ofte vil man så nå ned til helt elementære (fælles) normer eller "sandheder", som begynder at lyde som selvfølgeligheder eller platheder. Men de kan være værd at trække frem, netop fordi de i argumentationssituationen er forudsatte grundantagelser eller normer for samtale og samfundsmæssighed.

Selve analyseprocessen går altså ud på først at prøve at forstå, hvad det er der foregår i den konkrete kommunikationssituation: hvor vil den argumenterende hen med sin tale eller tekst? Dernæst prøver man så at få det ordnet og meningskondenseret til de tre led i Toulmins model og fylder altså modellen ud med nogle enkle, overskuelige sætninger. Derpå kan man så begynde at se eller diskutere, om argumentationen så også er holdbar, rimelig og relevant. Der er altså tale om at benytte modellen som et analyseredskab så at sige i midten af en proces, som begynder og slutter med en kommunikationsfaglig fortolkning af, hvad der foregår i situationen. Vi udfylder modellen ved at foretage en velvillig¹ rekonstruktion af, hvad den argumenterende synes at mene.

Her er et andet eksempel på en udfyldning af modellen med sætninger fra en almindeligt forekommende politisk diskussion. Selv om formuleringerne af de enkelte led i modellen ikke rummer de samme ord på en måde, som ville gøre det nemt at sætte dem ind i en formel logisk formel, så har vi ikke besvær med at forstå argumentationen og dens tendens, når vi stiller den op i denne form:

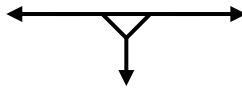
¹ I sin bog *Argumenter i Kontekst* (2010), side 82 ff gør Niels Møller Nielsen udmærket rede for denne "velvillige" rekonstruktion, på engelsk ofte betegnet som The Principle of Charity, og foreslår man ser argumentationsanalyse som 3 proceduretrin bestående af henholdsvis beskrivelse, forklaring og vurdering.

Begrundelse:

Regeringen lover skatte-
lettelser og mere velfærd

Pointe:

Regeringens politik hænger
ikke sammen

Grundantagelse:

Man kan ikke både blæse og have mel i munden

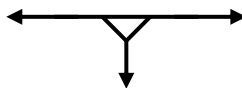
Ved dette eksempel kunne man også tænke sig, at man fastholdt begrundelses-sætningen, men havde fokus på en anden grundantagelse, nemlig at ”vi skal have gang i hjulene” og at regeringen i det hele taget plejer at gøre det rigtige. Og det kunne så blive til et argument for den modsatte pointe, nemlig at regeringens politik hænger godt sammen:

Begrundelse:

Regeringen lover skatte-
lettelser og mere velfærd

Pointe:

Regeringens politik hænger
godt sammen

Grundantagelse:

Vi skal have gang i hjulene

Formelt set er begge argumenter lige gode (eller dårlige - især i betydningen uklart eller ufuldstændigt formulerede rent formelt set). Men skønt udsagnet, som står som det givne, den indikerende **begrundelse**, er det samme, kan vi uden besvær forstå, at vi kan komme til en anden og helt modsat pointe, hvis vi skifter grundantagelsen ud - også selv om de to grundantagelser her ikke nødvendigvis er modsigende, modsigelsen sker først i den konkrete anvendelse og sammenkædning med andre udsagn i situationen. Toulmins model afgør ikke den politiske uenighed, men den kan ofte hjælpe os til at se, hvad det er for grundantagelser, begrundelser og pointer, som bringes i spil af politikere.

Enkel model - komplekse situationer

Toulmins model opleves ofte besværlig at bruge i praksis, og den kan jo heller ikke uden videre lægges ned over enhver samtale, som ser ud til at indeholde argumentation, og så per automatik levere et analyseresultat. Man er nødt til først at tolke ud fra situation og sprogfornemmelse, kontekst og psykologi, hvad det egentlig er, som er pointen, hvad der er på spil, hvilken retning argumentationen går, eller, som det hedder på godt amerikansk: *What's the main drift of the argument?* Og så skal man finde det, som optræder som - eller måske forudsættes uudsagt - som specifik begrundelse og som generel norm.

Her følger et eksempel fra avisen Information, som i september 2010 bringer følgende notits om forskningsministeren og gruppeeksamen:

Ændringer

Gruppeeksamen genovervejes

Den omstridte gruppeeksamen, som regeringen og Dansk Folkeparti afskaffede for fem år siden, kan være på vej tilbage – om end i en ny form. På et AU-debatmøde med studerende i sidste uge lod videnskabsminister Charlotte Sahl Madsen (K) forstå, at eksamensformerne skal udvides.

»Evnen til at performe i et team er meget efterspurgt i erhvervslivet, og samarbejdsevner får de studerende brug for i alle job. Jeg vil ikke genindføre den gamle gruppeeksamensform, men vi kigger på, om der kan udvikles en eksamensform, som både tester de studerendes evner til samarbejde, samtidig med at den tester den enkelte studerende. Vi har brug for stærkere kompetencer på det tværfaglige,« sagde ministeren.

Ministeren er villig til kigge på en ny type gruppeeksamen.

FOTO: HENRIK SØRENSEN

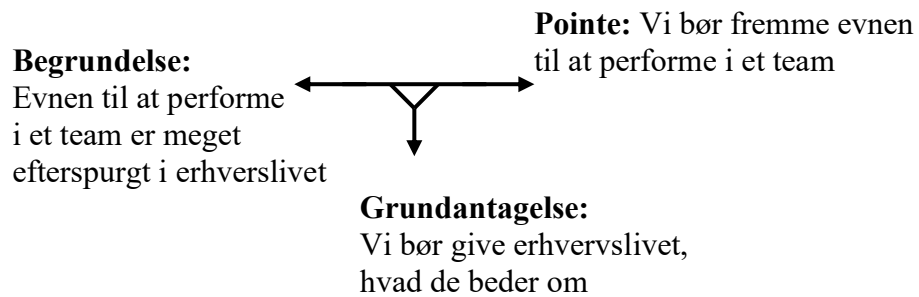
Det vækker glæde hos socialdemokraternes forskningsordfører Kristen Brosbøl, som opfordrer videnskabsministeren til at give universiteterne frihed til selv at vælge eksamensform:

»Det her er jo også en test på, om regeringen vil give universiteterne større frihedsgrader, sådan som universitetsevalueringen har anbefalet,« siger hun til forskerforum.dk

MEK

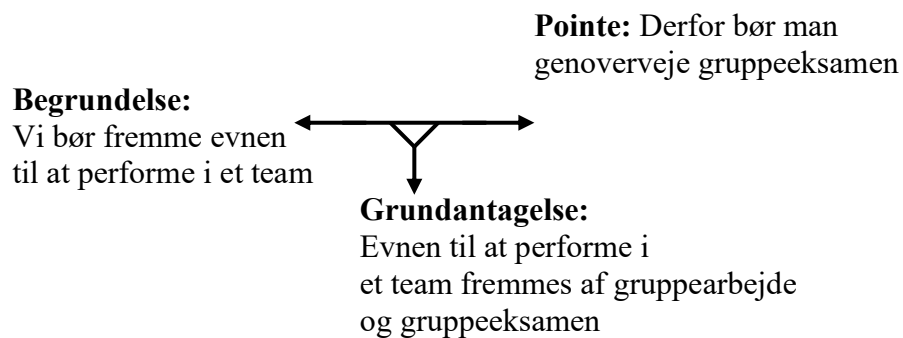
Dette er ikke et af den slags nemme lærebogseksempler, hvor alting hurtigt falder på plads - men sådan er det ofte, så det skulle gerne være et realistisk eksempel: Umiddelbart er det ikke svært at forstå teksten, i hvert fald ikke, hvis man kender en smule til de diskussioner, som er på spil her. Men hvordan teksten lige skal proppes ind i Toulmins model - ja, det kan volde noget besvær, også selv om vi godt ved, at vi ikke skal forvente, at alle led i modellen bliver klart udtalt. Der ser også ud til at være flere synspunkter og argumenter i spil i en og samme lille tekst.

Jeg forelagde teksten for et hold studerende, og de syntes i første omgang ikke, det var spor klart. Men når jeg så bad dem fokusere på en enkelt sætning: "Evnen til at performe i et team er meget efterspurgt i erhvervslivet", så gik det lidt bedre. Er det en pointe, spurgte jeg, eller er det noget, som skal understøtte en pointe? Det kan være begge dele, selvfølgelig, var svaret, men tolket ud fra sammenhængen ligner det mest en forholdsvis faktuel oplysning, som fremsættes for at begrunde noget, altså pege frem mod en pointe. "Evnen til at performe i et team er meget efterspurgt i erhvervslivet" ser ud som noget, ministeren konstaterer er tilfældet, og tager som tegn på noget videre:

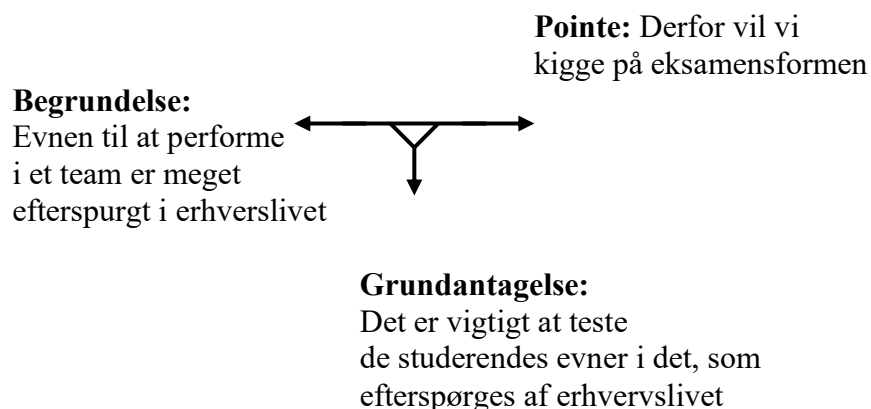

Grundantagelsen om at vi bør give erhvervslivet, hvad de beder om, bliver ikke udtalt direkte i artiklen, det kan dårligt nok siges at ligge mellem linjerne: men det er noget, som vi må fortolke os frem til ud fra vores generelle kendskab til aktuelle debatter og politiske holdninger.

Selv om vi nu har foretaget en mulig udfyldning af Toulmins model (der kunne være flere andre, både med udgangspunkt i denne sætning og i andre udsagn i artiklen), så er vi ikke kommet rigtig i mål endnu med hensyn til argumentationen for og imod gruppeeksamen, som jo var det artiklen angiveligt handlede om ifølge overskriften, og som vi gerne ville afdække ved hjælp af modellen. Vi må så prøve at opstille et supplerende argument, denne gang med pointen fra før som udgangspunkt, og det vil her sige på begrundelsens plads. Det kunne se således ud:

Dette er imidlertid ikke helt det ministeren siger, men snarere den tendens, som avisens journalist forsøger at tolke ind som ny interessant pointe, jævnfør overskriften. Ministeren siger jo eksplicit, "Jeg vil ikke genindføre den gamle gruppeeksamensform, men..." så der må en lidt anden modeludfyldning til, hvis vi skal gengive det, som ser ud til at være ministerens mening, fx noget i stil med:

I min bestræbelse på at analysere og forstå den indeholdte, men ikke helt eksplicitte argumentation i teksten her hjælper Toulmins model mig faktisk til at opdage, at ministeren ikke taler så meget om at *fremme* de studerendes evner som om at *teste* deres evner. Ministerens grundantagelser befinder sig her - hvis man nu skulle vove en dristig tolkning - ikke primært inden for et pædagogisk-humanistisk grundsyn, men inden for et kontrollerende-kalkulerende grundsyn (diskurs eller topik, om man vil).

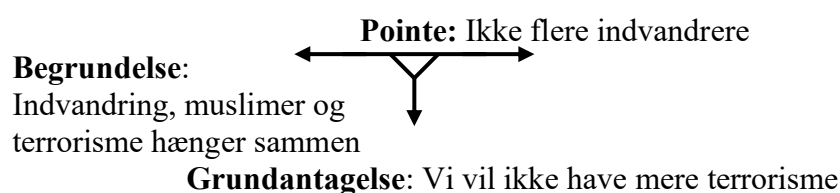
Avisteksten kan givetvis behandles på flere og andre måder, end det jeg her har gjort, der er et væsentligt element af fortolkning og skøn til stede. Vi er ofte nødt til at trække på andre erfaringer og kontekstforståelser end blot de skrevne eller talte ord (er der fx tale om en ideologisk modvilje mod at bruge ordet "gruppeeksamen"?). Nogle gange kan det umiddelbart virke mere forvirrende end klargørende at forsøge at lægge en model ned over en levende argumentation, og det kan tage et stykke tid at arbejde sig gennem analysen (som her hvor argumenterne ligger inde i hinanden som i en kinesisk æske) - det er sjældent noget, man kan nå at gøre, mens man selv er lige midt i en diskussion, fx. med forskningsministeren - men trods alle disse forbehold, så leverer Toulmin en meget frugtbar, og dog enkel analysenøgle: Stillet over for en argumenterende tekst kan vi spørge efter de tre led, som et eller andet sted, måske skjult, må være på spil, hvis det skal være et argument: Hvad er mon pointen her? Hvad anføres som specifikke fingerpeg eller faktuelle begrundelser i denne situation? Hvad er de dybereliggende grundantagelser eller tommelfingerregler, som forudsættes? Og når vi har afdækket det, hvordan vurderer vi så de fremførte - og de forudsatte - elementer og aspekter ved argumentationen?

Billige "logiske" trick

Her kommer et eksempel på en form for argumentation, som balancerer mellem det smarte og det perfide. I en debat om integration og indvandring siger en af deltagerne måske noget i denne stil:

"Jeg siger ikke, at alle indvandrere er terrorister, slet ikke, mange dem er jo ganske fredelige og passer deres arbejde og familie her i det danske samfund. Det, jeg siger, er bare, at mange af indvandrerne jo altså er muslimer og har en muslimsk kultur med sig. Og vi ved - det er jo desværre en kendsgerning - at blandt de terroranslag vi har oplevet i de sidste år, ja, der var nogle af gerningsmændene muslimer, så der er nogle muslimer, der er terrorister. Og dem skal vi ikke have flere af her i landet."(opdigtet eksempel, HJ)

Her kan man relativt nemt tolke hovedretningen i argumentationen og udfylde de tre vigtigste pladser i Toulmins model, fx som her nedenfor.

Dermed har man også mulighed for at gå ind og anfægte, hvad man ser som det svageste led, her ville det fx være oplagt at spørge nærmere til **begrundelsen**: hvad er det mere præcist for en sammenhæng, man mener at kunne se, mellem indvandring, muslimer og terrorisme? Er det noget, som er klart givet som data eller facts, som statistik, som vidnesbyrd? Eller er det en "fornemmelse", en personlig vurdering, en individuel erfaring eller politisk tilkendegivelse?

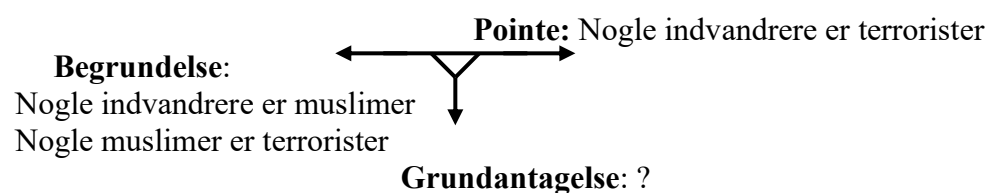
Lidt mere nørdet og vanskeligt at overskue i debatsituationen på stående fod ville det nok være at skulle påvise den formelle logiske fejl, som her er på spil – eller rettere, den fejl som netop ikke begås eksplicit, men som overlades til at ske hos tilhørerne. Det siges jo eksplicit, at ikke alle indvandrere er terrorister, men det bliver alligevel antydnet (netop ved at lægge op til en formel fejlslutning) at nogle indvandrere nok er terrorister. Sat på en syllogisme kunne det se sådan ud:

	Nogle indvandrere er muslimer	Nogle A er B
	Nogle muslimer er terrorister	Nogle B er C
ERGO	-----	-----
	Nogle indvandrere er terrorister	Nogle A er C

Præmisserne kan være rigtige nok, men at det ikke er nogen formelt gyldig slutning, og at konklusionen ikke følger af de her givne præmisser kan som sagt være svært at kortlægge på stående fod midt i en debat. Og heller ikke selv om man formaliserer argumentet, med A, B og C, som til højre i eksemplet ovenfor, er det alle som lige uden videre kan se, hvad der er galt. Det skyldes blandt andet, at formen lægger sig op ad en gyldig syllogisme (med den klassiske betegnelse, *barbara*, hvor alle udsagnene begynder med "Alle" i stedet for "Nogle"). Men at der er noget galt kan om ikke andet ses af dette formmæssigt parallelle eksempel, hvor konklusionen bliver tydeligt absurd:

	Nogle københavnere er muslimer
	Nogle muslimer er århusianere
ERGO	-----
	Nogle københavnere er århusianere

Her kunne det så måske være oplysende at prøve en gang til med Toulmins model, og bruge den til at bryde op på det, som var det springende punkt ovenfor, nemlig sammenhængen mellem indvandring, muslimer og terrorister. Så får vi noget i stil med følgende:

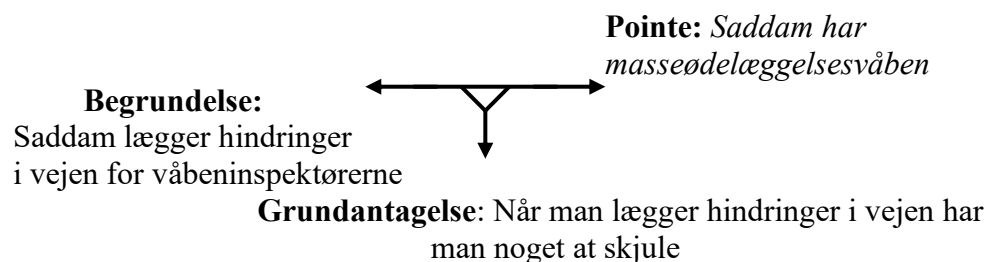

Det bliver ikke rigtig til en veludfyldt model. For hvor er lige den sammenbindende regel eller grundantagelse? Måske grundantagelsen er den samme som den pointe, som tilsyneladende skulle begrundes? Så har man altså lånt lidt falsk logik, man forudsætter det, som skulle bevises eller begrundes. Det kan stadigvæk være sandt, at nogle indvandrere faktisk er terrorister (hvis man ellers kan blive enige om, hvordan det skal defineres), men argumentationen er ikke på plads. Imidlertid kan den her anførte (opdigtede) tekst sagtens i en given situation virke overbevisende. Altså lige indtil man får den brudt op ved hjælp af fx. Toulmins model.

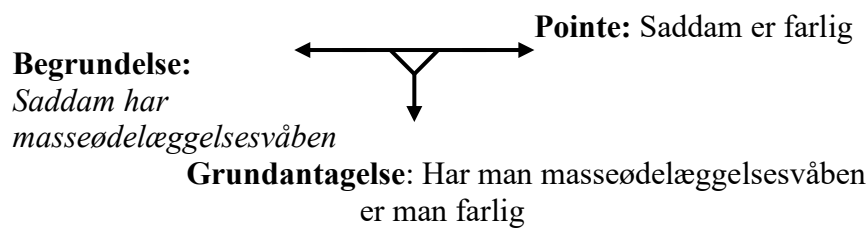
Praktisk argumentation, dagligdags og politisk, er altså ikke helt nem at bringe på formel. Toulmins model ser jeg som sagt som et udmærket hjælpemiddel, men man skal ikke undervurdere elementet af situationsforståelse, sprogforståelse og fortolkning. Der er som nævnt et par gange også mulighed for at fejlfortolke et udsagn, fordi det tilsyneladende rent sprogligt hører til et sted i modellen, men alligevel skal placeres anderledes, så i praksis er det svært for mange at anvende selv den simple Toulmin-model. Der er ikke altid retvisende etikette på et udsagn: "Vi er alle sammen enige om..." lyder som en **grundantagelse**, men behøver ikke at være det, ikke kun fordi tilhørerne ikke er enige, men fordi det måske i virkeligheden var **pointen** i argumentet, som kom i denne let misvisende form: "Vi er alle sammen enige om at regeringen gør et godt stykke arbejde. For landet er i krise og så skal man holde fast i det sikre". I dette eksempel, som måske umiddelbart virker som et meget forståeligt argument, kan en nærmere analyse med Toulmins model vise, at der mangler nogle mellemlid. For hvordan kommer man fra "krise" og "det sikre" til "regeringen"?

Skiftende pladser - den dynamiske konstruktion af argumenter

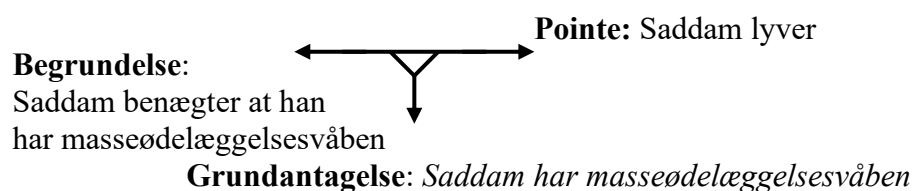
Sprogligt er det altså ikke altid markeret, eller markeret retvisende, hvor i Toulmins model et udsagn hører hjemme. Det er i sig selv irriterende, hvis man godt kan lide faste regler og skemaer og føler sig utryk ved fortolkning. Men endnu værre er det så, at selv samme udsagn (forstået her som præcis samme sproglige formulering) kan optræde på alle tre pladser i modellen. Her er et eksempel på en sådan plads-skift for en og samme sætning, nemlig den en gang så velkendte sætning "Saddam har masseødelæggelsesvåben":

Her stod sætningen på pointens plads, men den kunne også stå på begrundelsens plads:

Og selv om sætningen måske ikke umiddelbart lyder som en regel eller grundantagelse, så kan den faktisk godt stå på denne plads i Toulmins model:

Det kan naturligvis diskuteres, om modellen her ikke kunne være udfyldt på andre måder, og om jeg presser brugen af Toulmins model lige lovlig langt, når jeg ikke ekspliciterer alle mellemregninger, som skulle til, for at det blev en formelt gyldig argumentopstilling, men blot forsøger at placere hovedindholdet. Men det er så netop en af mine pointer, at vi med Toulmins model kan gå efter "the main drift of the argument" og fokusere på, hvad det er, som foregår mere retorisk og kommunikationsmæssigt set, end rent formelt eller grammatisk. Jeg tror det er velkendt, at sætningen "Saddam har masseødelæggelsesvåben" på et tidspunkt blev betragtet af mange som en helt grundliggende antagelse eller grundregel, som man kunne tage for givet og basere andre ræsonnementer på.

Nogle måneder før invasionen i Irak holdt den amerikanske præsident Bush en tale i Cincinnati, Ohio (2. Oktober 2002). På den officielle hjemmeside fra *The White House* blev talen gengivet med overskriften: "Irak – Denial and Deception". I denne overskrift ligger en argumentation slet skjult: for det, som giver mening til disse nøgleord, benægtelse og bedrag, må jo være den generelle antagelse, at Iraq og Saddam har masseødelæggelsesvåben. Det forudsættes bekendt – og så er det jo klart, at når han benægter, så er han også en bedrager. Eller igen: Når han er en bedrager, er det klart, at han også må benægte – for helt grundliggende ved vi jo, at han har masseødelæggelsesvåben.

[President](#) * [News](#) * [Vice President](#) * [History & Tours](#) * [First Lady](#) * [Mrs. Cheney](#)
[YOUR GOVERNMENT](#) [KIDS](#) [ESPAÑOL](#) [CONTACT](#) [PRIVACY POLICY](#) [SITE MAP](#) [SEARCH](#)

The White House

PRESIDENT GEORGE W. BUSH

HOME

[EMAIL UPDATES](#)

[SEARCH](#)

Issues

- Education
- Iraq
- National Security
- Economic Security
- Homeland Security
- More Issues
- En Español

News

- Current News
- Press Briefings
- Proclamations
- Executive Orders
- Radio

News by Date

- March 2004
- February 2004
- January 2004
- December 2003
- November 2003
- October 2003
- September 2003
- August 2003
- July 2003
- June 2003
- May 2003
- April 2003
- March 2003
- February 2003
- January 2003
- December 2002
- November 2002
- October 2002
- September 2002
- August 2002
- July 2002
- June 2002
- May 2002
- April 2002
- March 2002
- February 2002
- January 2002

[Home](#) > [News & Policies](#) > [October 2002](#)

[Printer-Friendly Version](#)

IRAQ

DENIAL AND DECEPTION

For Immediate Release
Office of the Press Secretary
October 7, 2002

President Bush Outlines Iraqi Threat

Remarks by the President on Iraq
Cincinnati Museum Center - Cincinnati Union Terminal
Cincinnati, Ohio

8:02 P.M. EDT

THE PRESIDENT: Thank you all. Thank you for that very gracious and warm Cincinnati welcome. I'm honored to be here tonight; I appreciate you all coming.

Tonight I want to take a few minutes to discuss a grave threat to peace, and America's determination to lead the world in confronting that threat.

The threat comes from Iraq. It arises directly from the Iraqi regime's own actions – its history of aggression, and its drive toward an arsenal of terror. Eleven years ago, as a condition for ending the Persian Gulf War, the Iraqi regime was required to destroy its weapons of mass destruction, to cease all development of such weapons, and to stop all support for terrorist groups. The Iraqi regime has violated all of those obligations. It possesses and produces chemical and biological weapons. It is seeking nuclear weapons. It has given shelter and support to terrorism, and practices terror against its own people. The entire world has witnessed Iraq's eleven-year history of defiance, deception and bad faith.

VIDEO **Multimedia**
President's Remarks
 [view](#)
 [listen](#)

I samme tale er det interessant at se, hvordan denne grundliggende præmis italesættes – eller måske er det snarere omvendt sådan, at man her kan se, hvordan den gentagne italesættelse af påstanden om at ”Saddam har masseødelæggelsesvåben” - gentaget og formuleret på mange forskellige måder - fører til, at påstanden efterhånden kan blive til en grundliggende præmis eller grundantagelse. Et stykke inde i talen hedder det fx:

As a former chief weapons inspector for the U.N. has said, "The fundamental problem with Iraq remains the nature of the regime itself: Saddam Hussein is a homicidal dictator who is addicted to weapons of mass destruction."

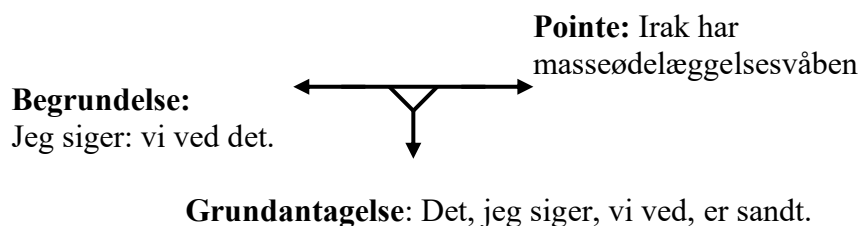
Argumentationen her er selvfølgelig meget indirekte, Bush henviser til, hvad en anden har sagt, men slipper så også samtidig nogle saftige sprogløst løs ved at omtale Saddam som ”addicted to weapons of mass destruction”. Man ser for sig en junkie, som klamrer sig til sine masseødelæggelsesvåben – og med et sådant billede eller sprogløst er pointen plantet – ikke så meget med direkte argumenter som ved hjælp af billeder, stemninger, antydninger. Det bliver en italesættelse som også bliver til en agenda-sættelse. Den gentagne omtale af Saddam og masseødelæggelsesvåben synes i sig selv at medføre en sammenhæng, og at ”så er der jo nok noget om snakken”.

Tautologien og troværdigheden som argument

På dansk grund blev det nogle måneder efter og ved begyndelsen af invasionen af Iraq anført af Danmarks statsminister at:

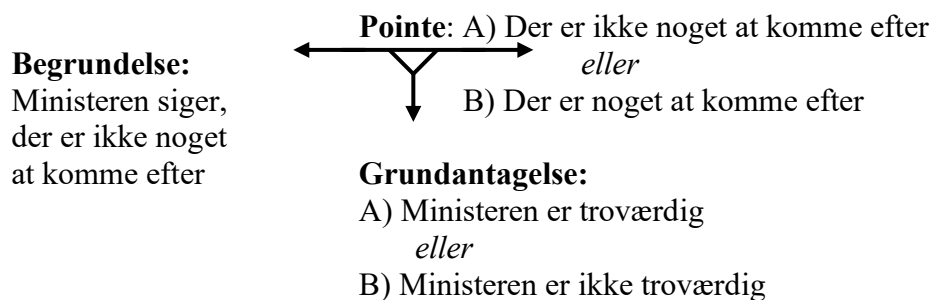
”Irak har masseødelæggelsesvåben. Det er ikke noget, vi blot tror. Vi ved det.”²

Sætter vi det udsagn ind i Toulmins model, kan vi måske bedre se, hvad der er på færde. Man kan ellers blive i tvivl: Er det egentlig et argument, en forsikring eller er det bare en tautologi, altså en simpel gentagelse: det er sandt, fordi det er sandt? Jeg vil foreslå denne placering i Toulmins model - og læg mærke til, at man faktisk skal se pointen først, for at det giver mening:

Det springende punkt her er den underforståede *grundantagelse*, en appel til tilhørerne om at tro på den talende. Taleren trækker altså her på sin troværdighedskapital. Man kan sige, at det er talerens *ethos*, som her skal fungere som legitimerende grundantagelse.

Toulmins model kan således med lidt behændighed og velvilje bruges til analyse af alle mulige slags argumenter, også den type "argumenter" som ellers ligner tautologier eller mangel på argumentation, nemlig simple hævde af, at "sådan er det bare" eller "fordi jeg siger det". Pointen er jo, at når man siger noget sådant (som kan virke meget barnligt, men typisk bruges af forældre, som er trætte af at argumentere, eller bruges af politikere, som forlader sig på at de har flertallets magt bag sig), så gør man det for at få sit udsagn accepteret blot i kraft af ens troværdighed eller ethos. Og resultatet afhænger så af, hvilken grundantagelse, her vurdering af troværdigheden, tilhørerne lægger til grund. Man kan her forestille sig to vidt forskellige opfattelser A) og B):

² 21. marts 2003: »Irak har masseødelæggelsesvåben. Det er ikke noget, vi blot tror. Vi ved det«. siger statsminister Anders Fogh Rasmussen (V) ved et pressemøde i Bruxelles efter et møde i Det Europæiske Råd. Kilde: <http://politiken.dk/udland/faktaudland/article268799.ece>

Argumentation som fokusskift

Det er selvsagt ikke uvæsentligt, hvordan man argumenterer for en pointe. Vi plejer naturligvis (ikke mindst i lærebøgerne) at lægge vægt på både det "logiske" aspekt, hvor præmisserne er sande, slutningerne gyldige og argumenterne holdbare, og vi lægger vægt på det retoriske aspekt, nemlig om de anførte grunde og hele argumentationen virker overbevisende og troværdig i situationen. Men der er et aspekt mere, som man kan se som en udløber af det retoriske (topikken³), eller som man kan se som et "kommunikativt" eller "spin-mæssigt" aspekt: hvad er det, som italesættes og bringes i fokus med argumentationen? En og samme sag kan sættes ind i en argumentation eller begrundelsessammenhæng, som får helt andre sider af sagen til at træde frem. Argumentationen tilbyder et mønster, en slags ordning af verden, og den kan se meget forskellig ud. Vi kan fx tage et hverdagsfænomen og hverdagssætning som:

"Du har hovedpine i dag"

Nu kan jeg begrunde, at det er sådan, ved at anføre forskellige fordi-sætninger, som så her vil være begrundelser for ovennævnte pointe:

"fordi du drak for meget rødvin i går"

"fordi her er et dårligt indeklima"

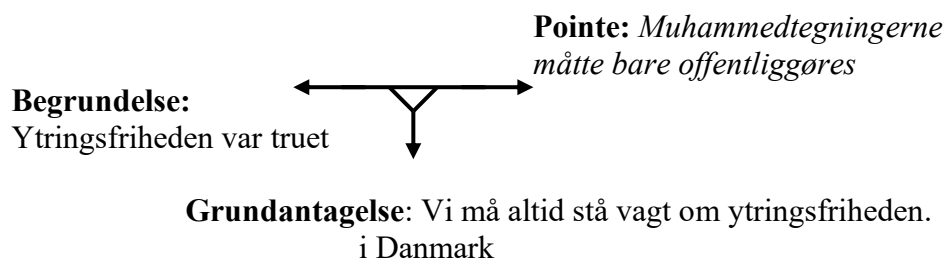
"fordi du har influenza"

"fordi du ikke elsker mig mere"

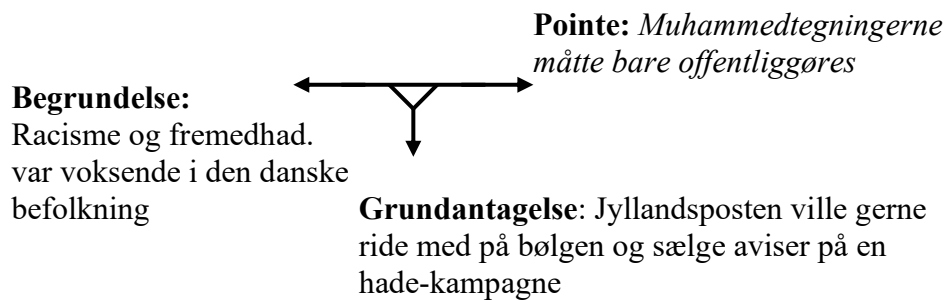
Til hver af de anførte begrundelser svarer der naturligvis så også en grundantagelse, som vi uden besvær kan se må høre med, hvis vi skal sætte det ind i Toulmins model (fx. "når man drikker for meget rødvin, så får man hovedpine dagen efter" osv). I det tænkte eksempel her får vi altså via de begrundelser, vi udtaler, sat fokus på vidt forskellige aspekter af situationen. Eller man kan gå så vidt som til at mene, at de forskellige italesættelser konstruerer vidt forskellige situationer, som en samtalepartner så må forholde sig til - og eventuelt argumentere imod.

Til slut et eksempel hvor jeg på tre forskellige måder vil argumentere for den – hvad ordlyden angår – præcis samme pointe. Men som det nok vil fremgå, så bliver den kommunikative effekt af de tre argumenter alligevel forskellig. Skønt min pointe synes at være den samme, rent sprogligt, så er det tydeligt, at jeg får sagt noget meget forskelligt. Argumentation har således ikke kun den funktion, at understøtte en bestemt pointe, men måske i endnu højere grad at lancere og fastholde en bestemt vinkel og et bestemt delemne, et særligt fokus på verden. Med nedenstående argumenter vil de, som fremsætter dem, tydeligvis belyse noget meget forskelligt – også selv om pointen synes at være ens rent sprogligt:

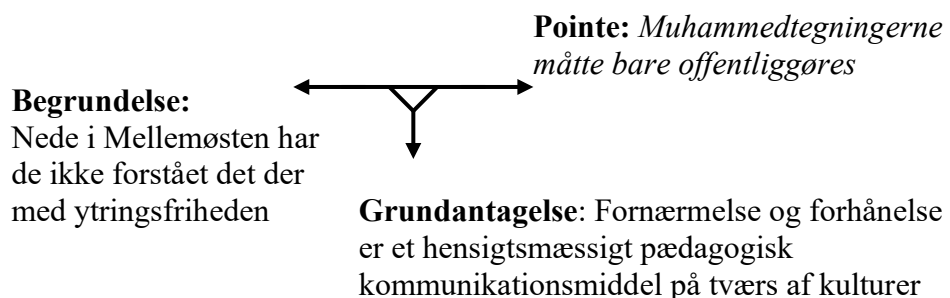
³ En god indføring i den retoriske disciplin topikken, findes i Jonas Gabrielsen *Topik. Ekskursioner i retorikkens toposlære* (2008), Retorikforlaget.

Ovenstående er en måde at fortolke situationen på, nedenfor følger en helt anden, som også er bygget op som et argument med tilsyneladende samme pointe - men nu alligevel med en helt anden tone:

Og så følger en tredje udlægning af situationen, igen med samme ordlyd i pointen, men nu med en vel nærmest sarkastisk drejning⁴:

Et argument foreslår, at vi ser et udsnit af verden fra en bestemt vinkel. Et andet argument kan foreslå en anden vinkel og et andet udsnit - og måske en helt anden verden. Det er sjældent selve den logiske gyldighed, som er problematisk eller interessant i et argument, derimod er det interessant, i hvilken retning argumentet tager opmærksomheden, hvad der belyses og hvordan.

Eller sagt med et sprogligt billede (som jo nogle gange er det bedste "argument"):

⁴ Disse 3 versioner af "pointen" om Muhammedtegningerne stammer fra min undervisning og blev til før friheds- og ytringsfrihedsbevægelserne tog fart i Nordafrika i foråret 2011.

At tale og argumentere er som at stå med en lommelygte en mørk nat ude i skoven. Jeg bestemmer selv, hvilken vej jeg vil lyse og se, men jeg er ikke alene, de andre har også lygter med, store og små, og de vil måske lyse på noget andet. Bag hver lygte ligger der altid noget i mørke. Så hvad kommer jeg til at se?

Kommunikation og argumenter

Vi kommunikerer ikke uafhængigt af situationen, eller kun ved hjælp af klare, skarpe, entydige termer og formelle regler; men ved hjælp af sproglige tvetydigheder, associationer og dynamik, som ofte er situationsbestemt. Derfor betyder fx kropssprog, stemme og stilistiske virkemidler også meget for argumentation i praksis

At argumentere er at prøve at vise, at ens pointe ikke er en isoleret, tilfældig mening eller (falsk) påstand. Men derimod et (nødvendigt eller i det mindste sandsynligt) led i en større, sammenhængende helhedforståelse, som skal opfattes som (passende med) de rigtige meninger og verdens sande indretning.

At være god til at "vinde" argumentation og polemik er derfor ikke et spørgsmål om at tænke logisk (det gør vi alle), men om at være kreativ, smart, strategisk, durkdreven eller tilstrækkelig pædagogisk og formidlende, kunne man sige. For et argument er ikke en afbildning af verden, men et forsøg på at tegne en ordnet verden, så andre ser det samme, som en selv.

I en analyse af praktisk argumentation skal man derfor ikke stille sig tilfreds med blot at se efter logiske skeletter. Man skal også forsøge at forstå synsvinklen, fokus, belysningen og hvad der ligger i mørke. Alt sammen for - måske - at se lyset.

Pointer:

- Toulmins model er en hjælp til kritisk analyse af argumentation, men ikke en automatik. Anvendelsen kræver kontekstforståelse og fortolkning.
- I almindelig praktisk argumentation bliver alle tre led i modellen sjældent udtalt. Nogle gange optræder kun et enkelt led.
- Det er ikke altid sprogligt markeret, hvad der er pointe, begrundelse eller grundantagelse. De eventuelle sproglige markeringer kan tilmed være misvisende i forhold til den samlede betydning og fortolkning af et argument.
- Nogle gange er der stor forskel på de begrundelser, som fremsættes åbenlyst, og de virkelige grunde eller motiver.
- Ofte er flere af de i princippet tre-leddede argumenter vævet sammen og forudsætter hinanden - i praksis forstår eller misforstår vi det ofte hurtigt, hvorimod den kritiske analyse er langsommelig.
- Ofte argumenterer vi ved hjælp af sproglige tvetydigheder, betydningsskift og fokusskift. For at forstå den kommunikative dynamik kræves mere end blot en enkelt model - og måske mere end blot modeller - nemlig kontekstforståelse og fortolkning med alt, hvad man har af livserfaring og faglige værktøjer.